

فهرست تجهیزات و وسایل مورد نیاز

ردیف	تجهیزات	مشخصات فنی	فعالیت عملی ۱	فعالیت عملی ۲
۱	انواع سوزن	فولادی	×	×
۲	پارچه	کتان - ترگال	×	×
۳	کارگاه	گرد	×	
۴	قیچی	سر کج - سر صاف	×	×
۵	میز نور		×	×
۶	نخ	دمسه - ابریشم	×	×
۷	انگشتانه	پلاستیکی - فلزی	×	×
۸	مقوا		×	×
۹	کاربن	زرد و سفید	×	×
۱۰	لایی چسب			×
۱۱	اتو	بخار	×	×
۱۲	پلاستیک		×	×
۱۳	سنجاق			×
۱۴	ابر			×
۱۵	منجوق و سنگ		×	×
۱۶	خط کش		×	×
۱۷	ساتی متر		×	×

هدف‌های رفتاری

انتظار می‌رود هنرجو، پس از گذراندن این واحد کار، بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

۱. وسایل اولیه در تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی را نام ببرد.
۲. انواع روش‌های تکه‌دوزی را نام ببرد.
۳. روش معرق در تکه‌دوزی را انجام دهد.
۴. روش لایه زدن و شیوه‌ی اتوکشی در تکه‌دوزی را اجرا کند.
۵. روش‌های تکه‌دوزی را شرح دهد.
۶. پارچه‌های مناسب در دوخت تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی را نام ببرد.
۷. اصول برش دادن قطعات و اتصال آنها به یکدیگر را شرح دهد.

پیش‌آزمون واحد کار هشتم

۱. کدام گزینه در تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی به کار نمی‌رود؟
الف) دندان موشی ب) بخیه ج) زنجیره د) بخیه‌ی رومانی
۲. در چهل تکه‌دوزی بیشتر از طرح‌های استفاده می‌کنند.
۳. اولین وسیله‌ی کار در تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی است.
۴. هماهنگی مهمترین مسئله در دوخت چهل تکه‌دوزی است.

مقدمه

پارچه، عموماً به شکل مربع، مثلث، مستطیل‌های ریز و درشت و لوزی بریده شده، از پشت با کوک به یکدیگر وصل می‌شوند، سپس با دوخت‌های ریز به هم دوخته و محکم می‌شوند.

جاذبه‌ی تکه‌دوزی یا خاتمی‌دوزی در حالت رنگارنگی آن است که در طرح‌هایی با استفاده از قطعات گوناگون پارچه از رنگ‌های مختلف به دست می‌آید. گاهی ممکن است برای زیبایی بیشتر در بعضی از حالت‌ها، مثلاً روی بخیه‌ها را ابریشم‌دوزی کنند که البته این کار بیشتر در نمونه‌های قدیمی دیده شده است. این دوخت از دوران گذشته در ایران رایج بوده است ولی تاریخ مشخصی برای پیدایش این هنر در دست نیست.

مرکز اصلی این رودوزی در گذشته رشت، اصفهان، تبریز، کاشان، یزد، کردستان و آذربایجان غربی بوده است ولی اکنون در اکثر جاها این دوخت رایج است. تکه‌دوزان، قبل از پرداختن به عمل دوخت، پارچه‌های الوان برای دوخت را کاملاً می‌شستند و از ثابت بودن رنگ و شکل آن اطمینان پیدا می‌کردند و پس از آشنایی کامل نسبت به هماهنگی رنگ‌ها، دوخت قطعات آغاز می‌کردند. برای تکه‌دوزی می‌توان به پارچه‌های مختلف، سوزن، نخ‌های قیطانی، نخ دمسه و نخ پنبه‌ای اشاره کرد. تقریباً از همه نوع پارچه در این زمینه می‌توان استفاده کرد، ولی بهتر است پارچه‌ای

تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی یکی از هنرهای قدیمی و سنتی دیار ماست. در چهل تکه‌دوزی با استفاده از پارچه‌های دور ریز خیاطی به صورت اشکال هندسی (مربع، مثلث، مستطیل، ...) قطعات، پارچه با مهارت هر چه تمام‌تر و با هماهنگی کامل رنگ‌ها و تلفیق آنها در کنار هم دوخته می‌شود. با تکه‌دوزی می‌توان طبیعت زیبا را با ظرافت دوخت به زیباترین شکل در آورد. جاذبه‌ی تکه‌دوزی در حالت رنگارنگی آن است. کاربرد این دو هنر بیشتر در دوخت روتختی، لحاف، بالش، کوسن، روی مبل، پرده و لباس و... است.

۱-۲ آشنایی با هنر تکه‌دوزی

این دوخت معمولاً به دوخت قطعات ریز و درشت و رنگارنگ پارچه‌های مختلف به یکدیگر اطلاق می‌شود. این قطعات معمولاً از انواع پارچه‌های ساده، گلدار، چهارخانه، راه راه و خالدار تهیه می‌شود. به مناسبت استفاده کردن از تکه‌های مختلف در تعداد زیاد، به این هنردستی چهل تکه‌دوزی می‌گویند. تکه‌های

یا کاغذ گراف و یا کپی روی زمینه به نقش پردازی می‌پردازیم. آنگاه پارچه‌های دل‌خواه را طبق نقشه برش می‌دهیم و برای اینکه کناره‌هایی صاف به دست آید قسمت اضافی‌ای را که برای حاشیه گذارده‌ایم با قیچی می‌بریم و آن را به تو بر می‌گردانیم، تکه‌ها را بر روی پارچه‌ی زمینه سنجاق می‌کنیم و در جا با بخیه‌ی لغزنده^۱ بسیار ریز آن را می‌دوزیم.

اگر یک حاشیه‌ی تزئینی در لندره دوزی در نظر باشد می‌توان آن را با نخ همرنگ یا با رنگی متضاد بخیه‌زد یا برای این کار از بخیه‌ی شلاق^۲ استفاده کرد. همین طور می‌توان بخیه‌های سوراخ دکمه‌ای را نزدیک به هم یا دور از هم زد. در این حالت توجه به هماهنگی رنگ‌ها امری الزامی است.

نیز می‌توانید از پارچه‌های نقش دار گل یا تصویر پرندگان یا طرح‌های دیگری که به آن علاقه دارید با یک سانتی‌متر زاپاس قیچی نمایید و آنها را روی پارچه‌ی ساده تکه‌دوزی کنید.

اگر خواستید تکه‌دوزی برجسته باشد از اسفنج دو میلی‌متری به صورت یک لایه‌ی وسط استفاده کنید و آن را بین پارچه‌ی اصلی و پارچه‌ی خاتمی بگذارید و بعد روی طرح را کوک بگیرید. سپس دور آن را دندان موشی بدوزید.

برای این زمینه انتخاب کرد که با طرح دلخواه و حالتی که می‌خواهید به دست بیاورید تناسب داشته باشد. قطعات اپلیکه یا تکه‌دوزی را نیز می‌توان از انواع پارچه‌ها انتخاب کرد، ولی باید دقت کنید که این پارچه‌ها دارای بافت محکمی باشند و پس از بریده شدن کناره‌های تمیزی داشته باشند. کار کردن با پارچه‌ی پنبه‌ای از همه پارچه‌های دیگر آسان تر است ولی پارچه‌هایی مثل تافته، کتان و مخمل و پارچه‌های دیگر را می‌توان با هم ترکیب کرد. برای دوختن قطعات در تکه‌دوزی از نخ ظریفی که با رنگ‌های قطعات یکدست باشد استفاده می‌کنند، اگر دوخت با بخیه‌های تزئینی انجام شود نخ را با رنگ متضاد آن به کار می‌گیرند.

۲-۲ روش‌های مختلف تکه‌دوزی

روش‌های تکه‌دوزی را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

- (۱) روش ساده
- (۲) روش مُعَرَّق
- (۳) روش نم‌دی
- (۴) روش مُرْصَعی

روش ساده

در این روش نخست طرح دلخواه را که اغلب هندسی یا نگاره‌ای است روی کاغذ طرح می‌کنیم سپس، با استفاده از براده‌ی گچ یا زغال یا قالب قلمکار

۱- بخیه لغزنده نوعی بخیه‌ی ساده است ولی زیر است (به حالت پس دوزی)
۲- بخیه شلاقی: ترکیبی از دو بخیه است. بخیه ساده دوخته می‌شود. روی آن با رنگ متضاد حالت مارپیچ تزئین می‌کنیم.

مختلف بود. قیطان‌هایی که در این دوخت به کار می‌رود بیشتر قیطان‌هایی روکش دار و ملون است. در دوخت‌های نفیس، معمولاً قیطان‌ها را با گلابتون^۱ دوزی و ده یک دوزی همراه می‌سازند.

از نمونه‌های بسیار بارز این نوع تکه‌دوزی پرده‌ای است بسیار بزرگ از جنس ماهوت الوان و طرح کاملاً هندسی، که به سده‌ی ۱۳ هجری قمری تعلق دارد و در موزه‌ی هنرهای تزئینی موجود است.

نکته:

گلابتون دوزی نوعی دوخت است که با نخ روکش دار طلایی یا نقره‌ای به صورت زنجیره باقلاب دوخته می‌شود. ده یک دوزی هم از همین نخ در دوخت‌های ده لا با بست دوخته می‌شود و با نخ و سوزن از یک نقطه‌ی زمینه ده بار عبور داده می‌شود.

۱- گلابتون: نخ‌های زرین و سیمین

فعالیت عملی ۱

- ۱- از طرح‌های آماده کارتونی یک دستمال دست یا یک پیش‌بند کودک تکه‌دوزی کنید.
- ۲- از طرح‌های آماده میوه یک دستگیره‌ی آشپزخانه تکه‌دوزی کنید.

بیشتر بدانید

روش مُعَرَّق

در این روش هنرمند پس از طراحی و نقش‌پردازی روی زمینه، کادرهای معین روی زمینه را از زمینه جدا و به اندازه‌ی آن از رنگ دیگر زمینه می‌برد و جایگزین می‌کند. سپس، با دقت زیاد در ایجاد هماهنگی رنگ‌ها و محاسبه و برش، روی بخیه‌ها را قیطان‌گذاری می‌کند. ضمن بست، دوخت‌های تریینی دیگری را برای جلوه بخشیدن خاص به دوخت به کار می‌برد.

در گذشته این روش مشکل را لندره‌دوزها کمتر به کار می‌بستند. بیشتر پارچه‌ی زمینه را ماهوت تشکیل می‌داد و تکه‌ها تماماً هم جنس زمینه ولی به رنگ‌های

(مثلث، مربع و مستطیل) یا به صورت نوارهایی با اندازه‌های مساوی بریده می‌شوند. سپس آنها را به شیوه‌های گوناگون به یکدیگر می‌دوزند.

فعالیت عملی ۲

۱- از پارچه‌های جیر رنگی با طرح گل یا دایره‌های کوچک و بزرگ با استفاده از دوخت دندان موشی یک رومیزی کوچک برای میز آشپزخانه‌ی خود بدوزید.

۲- از طرح‌های کارتونی بزرگ با استفاده از پارچه‌های رنگی و لایه برش دهید و از آن برای تزئین سرویس خواب کودک استفاده کنید.

۳- از پارچه‌های دور ریز رنگی یک روبالش تکه‌دوزی کنید.

۲-۳ آشنایی با هنر چهل تکه‌دوزی

لندره‌دوزی یا خاتمی‌دوزی که امروزه به چهل تکه‌دوزی نیز معروف است به دوختن پارچه‌های رنگارنگ، که از لحاظ جنس نیز با همدیگر تفاوت داشته باشند، اطلاق می‌شود.

در زمان‌های گذشته هنرمندان سعی می‌کردند که در تکه‌دوزی حتماً از پارچه‌های هم جنس حتی با رنگ‌های مختلف کمتر استفاده کنند ولی بر اثر مرور

روش نمدی

تکه‌دوزی یا لندره‌دوزی با نمد را بسیار آسان می‌توان اجرا کرد. چون نمد هیچ وقت سائیده و ریش ریش نمی‌شود و نیازی به برگرداندن کناره‌های آن نیز نیست. قطعات را فقط در جا سنجاق می‌کنند و با بخیه‌ی لغزنده به زمینه می‌دوزند. تکه‌های نمد را هنگام دوختن می‌توان با چند قطره چسب نگه داشت. البته جنس زمینه را باید از پارچه‌ای ضخیم انتخاب کنید تا با جنس نمد تناسب داشته باشد. نخ پشمی الوان برای بریده‌دوزی با تکه‌دوزی مناسب است. می‌توان این دوخت را با دوخت‌های دیگر همراه کرد.

روش مُرّصعی^۱

در این روش دوخت، هنرمند تکه‌دوزی پدیدهای خودش را با سنگ‌دوزی، مرواریددوزی، منجوق‌دوزی و زغره‌دوزی^۲ همراه می‌کند. این لندره‌دوزی را لندره‌دوزی مرصعی می‌گویند. در بیشتر تکه‌دوزی‌ها، تکه‌ها به شکل‌های هندسی

۱- مُرّصع: گوهر نشان

۲- زغره‌دوزی؛ به دوختی اطلاق می‌شود که از سرمه و پولک تشکیل شده باشد.

خودداری می کردند.

۱-۳-۲ وسایل چهل تکه دوزی

الف) پارچه

بهترین پارچه‌ها برای استفاده در چهل تکه دوزی پارچه‌هایی هستند که خاصیت کشسانی ندارند، فرسوده نیستند و به سادگی هم تا می‌شوند. در تکه دوزی، هرگز از پارچه‌هایی که ضخامت‌های متفاوت دارند استفاده نکنید. چرا که تکه‌ی ضخیم و سنگین (مانند پارچه‌ی کتان رومی‌زی) سبب فرو بردن و پایین کشیدن تکه‌ی ظریف (مثل ململ که در کنار آن دوخته شده است) می‌شود.

چنانچه پارچه‌های نو و مصرف شده را در کنار یکدیگر می‌دوزید، هر دو را قبلاً بشوئید. پارچه‌ی نو را به این دلیل بشوید که بعد از دوخت آب نرود و باعث چروکیدگی دوخت نشود. پارچه‌ی مصرف شده را نیز بشوید تا مطمئن شوید که فرسوده نیست و تحمل آب و شست و شو را دارد.

چنانچه طرحی را که می‌دوزید کاملاً تزئینی است نیازی به شست و شو ندارید.

معمولاً برای چهل تکه دوزی از استفاده می‌شود پارچه‌های کتان، الیاف مصنوعی، ابریشمی، پنبه‌ای و مخمل استفاده می‌شود. اما توجه داشته باشید در این کار از پارچه‌های با جنس مشابه ولی در رنگ‌های متفاوت استفاده کنید.

زمان این تعهد از بین رفت و هنرمندان خود را موظف نمی‌دانند که در تکه دوزی از پارچه‌های هم جنس با رنگ‌های مختلف استفاده نکنند. گاهی فقط به رنگ قطعات توجه دارند و بس.

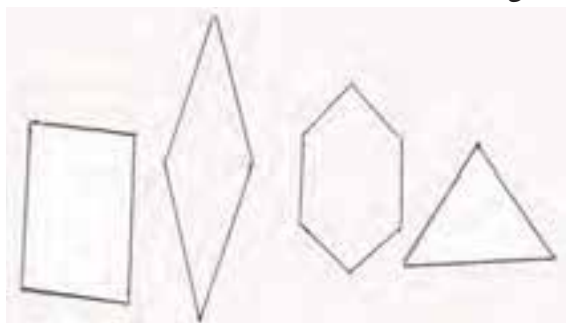
از سابقه‌ی این هنر هیچ اطلاعی در دست نیست، ولی مسلم است که این هنر در اکثر نقاط ایران و جهان از رواج نسبی برخوردار بوده است.

از این هنر برای تهیه‌ی رومیزی، روتختی، لحاف، بالش، کوسن، کیف، لباس و سایر وسایل تزئینی استفاده می‌کنند. بیشتر تکه دوزی‌ها تکه‌های هندسی‌ای است که از مثلث‌ها و مربع‌ها یا نوارهایی به اندازه‌های مساوی می‌شوند و آنها را طرق گوناگون به یکدیگر وصل می‌کنند. در زمان قدیم تکه دوزی با دست انجام می‌گرفت ولی امروزه چرخ خیاطی جای دست را گرفته است. تکه دوزان قبل از دوخت، پارچه‌های رنگارنگ برای دوخت را کاملاً می‌شستند و از ثابت بودن رنگ و شکل آن اطمینان پیدا کردند. بعد با آشنایی کامل نسبت به تناسب رنگ‌ها، دوخت تکه‌ها را آغاز می‌کردند و پس از دوخت و دوز، آنها را با استفاده از نخ‌های ابریشم رنگارنگ تزئین می‌کردند.

هنرمندان با آگاهی از تناسب رنگ‌ها عمل می‌کردند و معمولاً رنگ‌های سبز، قرمز، آبی آسمانی، سرمه‌ای، صورتی یا سوسنی و سفید را کنار هم قرار داده‌اند و از پشت سرهم به کار بردن رنگ‌های تیره،

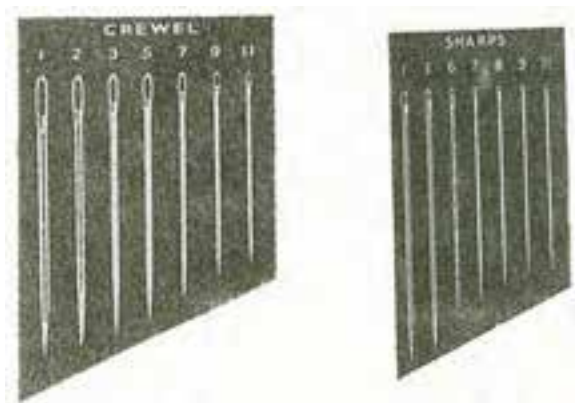
(شکل ۲-۱)

شکل ۲-۱

ج) سوزن

سوزن‌ها نیز باید به همان خوبی موادی باشند که به کار می‌برید. بهترین اندازه‌ی سوزن بین ۸ تا ۱۰ است. می‌توان از سوزن‌های شارپ و بیتوین استفاده کرد. اگر از سوزن کرول با یک چشم بلند در اندازه‌ی ۹ تا ۱۰ استفاده کنید بهتر خواهد بود. (شکل ۲-۲)

شکل ۲-۲

د) سوزن سنجاقی (ته گرد)

باید سنجاق‌های ظریف و صاف را به کار برد، تا از سوراخ کردن پارچه و اثر گذاردن بر روی آن جلوگیری شود. سوزن سنجاقی‌های خیاطی، سوزن

توجه!

از تکه‌های دور ریز رنگی می‌توانید جهت دوخت چهل تکه‌دوزی استفاده کرد.

ب) الگو

در کارهای اولیه و ساده (چهل تکه) نیازی به قالب نیست، اما در کارهای پیشرفته‌ی آن، قطعات اصلی دقیق که از روی آنها الگوها را به شکل‌های دلخواه می‌برند، تهیه می‌کنند. می‌توان این الگوها را با موادی که به راحتی با دست بریده می‌شوند و شکل می‌گیرند تهیه کرد. بسیاری از قالب‌ها را در قدیم مردان خانواده تهیه می‌کردند از مواد متنوعی مثل: چوب، حلبی، نقره و برخی از برنز و مس نیز ساخته می‌شد. این قالب‌ها را هنوز هم می‌توان در خانه ساخت (به خصوص شکل‌های بزرگتر را) ولی بهتر است قطعات و اشکال کوچک را که دقت و صحت اندازه‌ی آنها اهمیت بسیاری دارد، در اشکال آماده از فلز یا پلاستیک سخت خریداری کرد. این قطعات اغلب در شکل‌های سنتی و هندسی و دارای اندازه‌های متنوعی هستند.

(ز) کاغذ (مقوا)

کاغذ برای تهیه‌ی الگوها به کار می‌رود و قطعات چهل تکه روی آنها شکل می‌گیرد. کاغذ باید نازک و خشک باشد تا بتوان الگوها را با دقت و صحت کامل برید. مهم‌ترین نکته این است که برای یک قطعه کار، تمام الگوها باید از کاغذهایی با ضخامت مشابه بریده شود، در غیر این صورت طرح‌ها یک سان نخواهد شد. هنگامی که لازم است الگوی کاملاً سخت و محکم به کار برده شود از چند لایه کاغذ که روی هم چسبانده شده نیز می‌توان استفاده کرد.

توجه داشته باشید که الگوها را با تیغ بسیار تیز (تیغی شبیه به تیغ موکت بری) ببرید تا لبه‌ها کاملاً صاف بریده شود.

با این روش می‌توانید چندین لایه را همزمان ببرید. این گونه برش سبب دقت در کار و یکسانی اندازه‌های الگو می‌شود.

سنجاقی‌های برنزی تور بافی یا سوزن سنجاقی‌های بسیار کوتاه و بسیار نازک برای قطعات کوچک مناسب‌اند.

(ه) قیچی

قیچی‌ها از نظر وزن و اندازه باید در حد متوسط و دارای تیغه‌های کاملاً صاف باشند. از این رو به دو قیچی نیاز دارید؛ یکی برای بریدن قطعات کاغذ و دیگری برای بریدن قطعات پارچه.

(و) نخ

برای اکثر پارچه‌ها نخ‌هایی از الیاف پنبه و پلی استر مناسب است، اما برای کار ابریشم باید از نخ‌های ابریشمی استفاده کرد. نخ باید نازک باشد. شماره ۱۰۰، ۸۰ و ۶۰ مناسب‌تر است. می‌توانید آنها را برای پارچه‌های پنبه‌ای، کتان، ساتن و مخمل به کار ببرید.

توجه!

هنگامی که قطعه‌ای تیره را با یک قطعه‌ای روشن کنار هم وصل می‌کنید اگر از نخ تیره استفاده کنید دوخت‌ها کمتر دیده می‌شود.

۴-۲ دیگر وسایل مورد نیاز

برای کار به یک مداد تیز و متوسط و نرم برای علامت گذاری لبه‌ها در پشت پارچه، یک مداد سفید خیاطی برای نشانه گذاری سطح پارچه (هرگز از خود کار یا روان‌نویس برای علامت گذاری پارچه استفاده نکنید) و یک تیغ تیز یا بشکاف برای صاف کردن لبه‌های چیده نشده نیاز دارید.

۲- با قرار دادن یک قالب بر روی پارچه و خط‌کشی دور قالب (با مداد رنگی آسان تر است) و بعد بریدن پارچه با فاصله از خط مدادی. کاغذ را باید پشت پارچه بگذارید و پارچه را تا کنید. در طول یک طرف کاملاً مماس با لبه‌ی کاغذ باشد. سپس با استفاده از یک نخ ظریف و سوزن نازک محل تا را با کوک محکم کنید. طرف دیگر نیز تا و محکم شود.

تای پارچه را در گوشه‌ها به دقت روی هم بخوابانید، به طوری که با لبه‌ی کاغذ در گوشه مماس باشد. این عمل را در تمام دور قطعه انجام دهید. مطمئن شوید که تمام لبه‌ها و گوشه‌ها به دقت تا شده و کاغذ در تمام نواحی و در محل‌های تا در تماس دقیق با پارچه است.

الگویی دیگر را در بالای قطعه قرار دهید. به دقت اندازه بگیرید که هر دو با هم کاملاً منطبق باشند. اگر یک میلی‌متر در گوشه‌ای یا لبه‌ای اختلاف باشد حتماً کار اشتباه است.

۵-۲ طرز برش قطعات

دو روش اساسی برای بریدن پارچه به کار برده می‌شود:

۱- با قرار دادن الگوی کاغذی روی پارچه و با در نظر گرفتن فاصله‌ای مناسب برای درز، که اغلب به ۶ تا ۷ میلی‌متر برای پارچه‌های معمولی است، برش را انجام دهید.

۶-۲ اتصال دادن قطعات

دو قطعه را طوری بر روی هم بگذارید که روی پارچه‌ها بر روی هم بیفتد و کاغذها در بیرون قرار گیرد. سپس یک طرف را با بخیه‌های ظریف درز، مماس بدوزید. دقت داشته باشید که اندازه‌های بخیه یک‌سان باشد و محکم زده شود و کاملاً در لبه‌ی کاغذ قرار گیرد. سوزن به کاغذ فرو نرود. هنگامی که

هنر در خانه جلد (۲)

هنر گلدوزی و بافتنی در خانه

هنگامی که سطح اصلی و کلی کار دوخته شد، تمام کوک‌های فرعی اتصالی را بیرون بکشید و کار را به خوبی اتو کنید، سپس کاغذها را از قسمت پشت کار بیرون بیاورید.

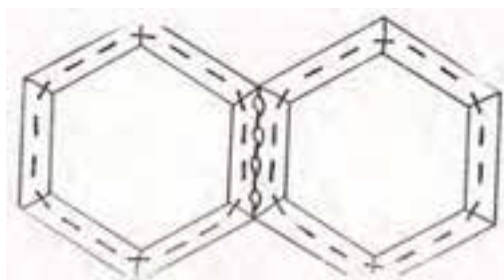
دو قطعه به هم متصل شد درز را باز و آنرا اتو کنید. اتو را پشت پارچه بکشید.

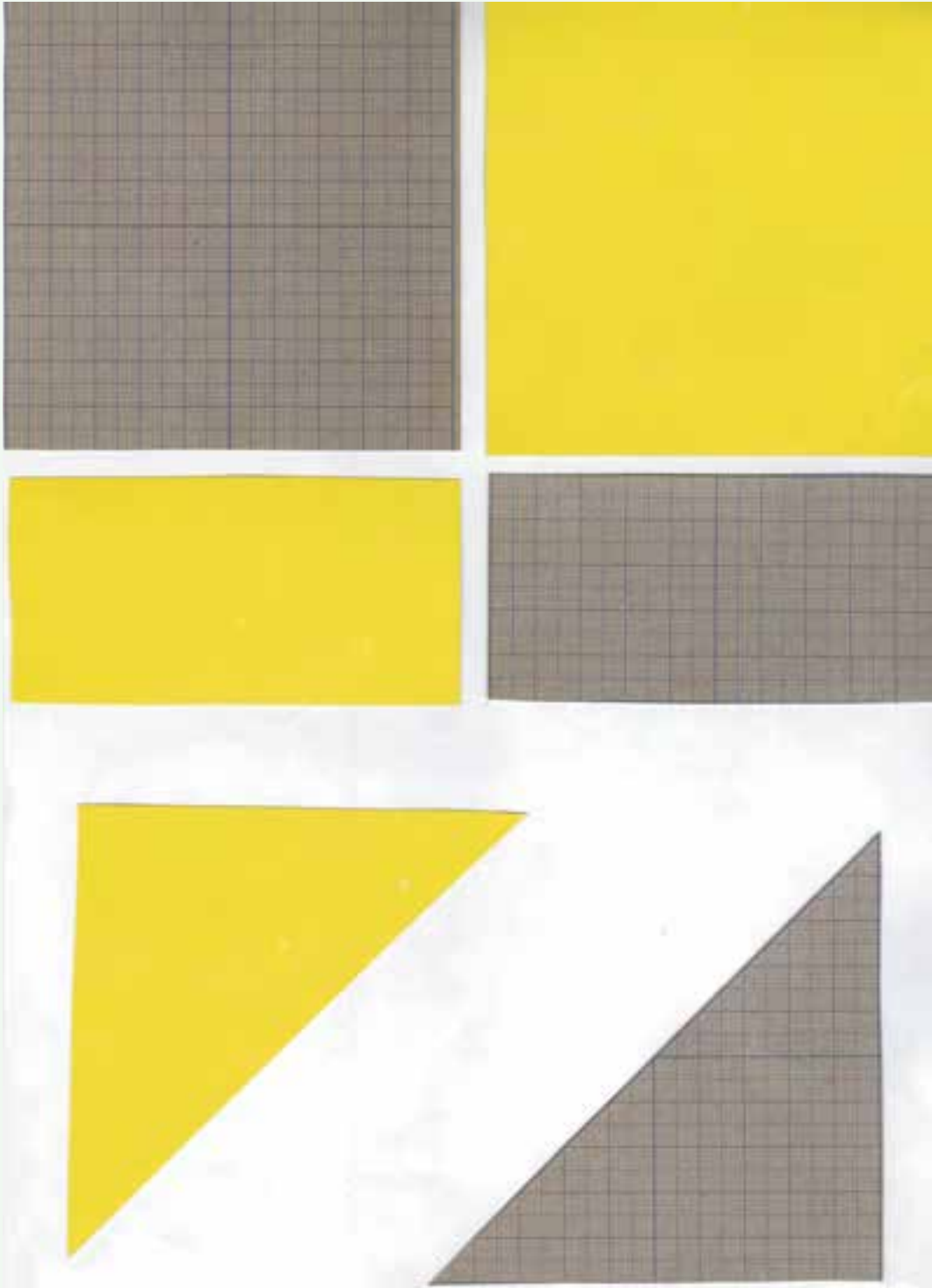
بهتر است قطعات را به صورت دسته دسته به هم بدوزید و بعد این قطعات بزرگتر را یکبار به هم بدوزید تا قطعه‌ی اصلی تهیه شود. به توصیه‌ی یکی از متخصصان فن برای متصل کردن قطعات به یکدیگر، اگر بخواهید طرحی از شش ضلعی‌ها را به هم متصل کنید باید کار را به صورت پشت رو روی میز بگسترانید، بعد یک دست را زیر آن بگذارید و سوزن را در لبه‌ی قطعه‌ها فرو کنید. در این حالت بخیه‌ها از رو دیده نمی‌شوند. در ضمن کاغذها هم زیر سوزن نمی‌روند و می‌توان از آنها برای بار دوم هم استفاده کرد.

بیشتر بدانید

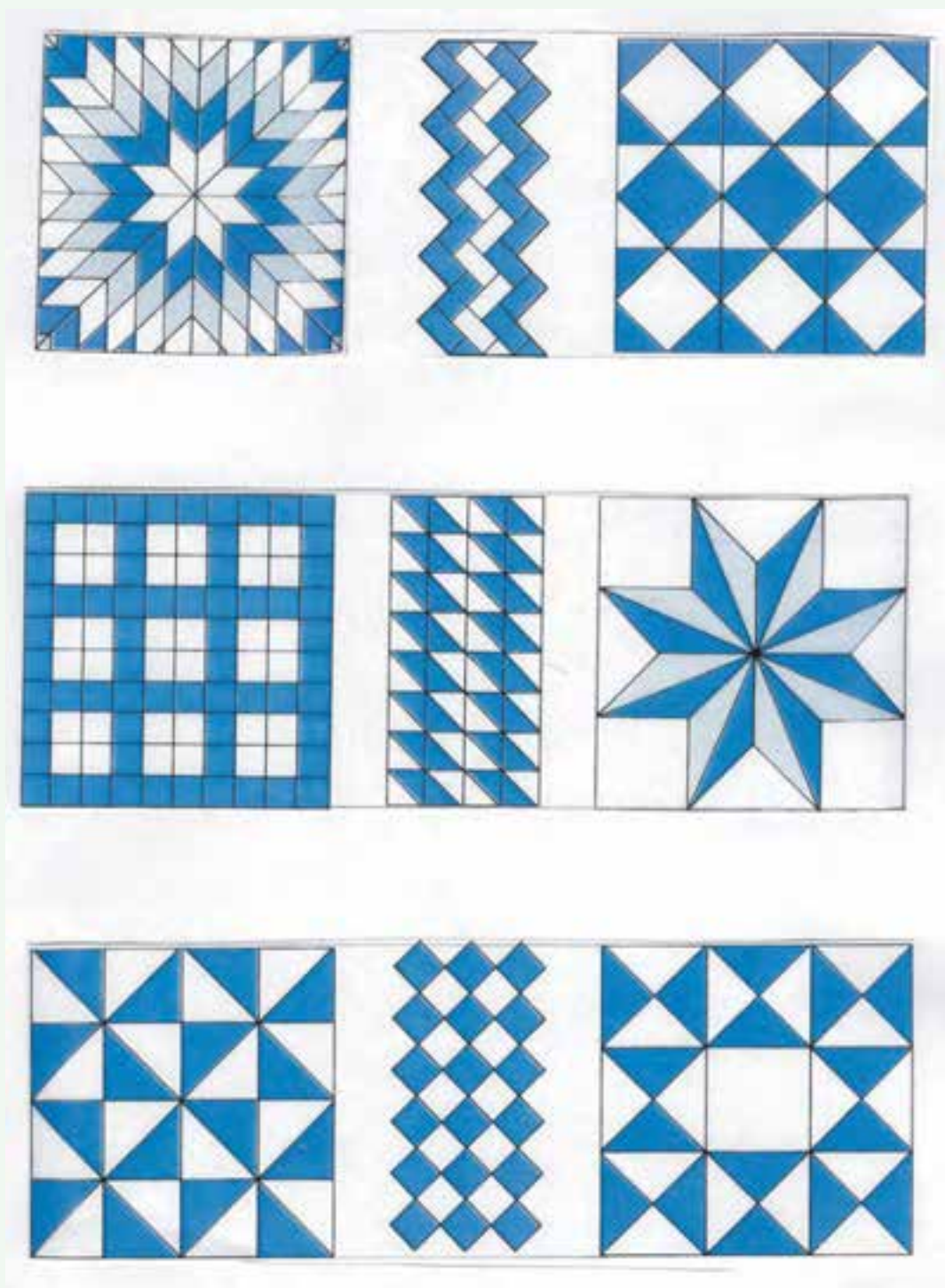

- ۱- از کاغذ میلی‌متری جهت تهیه الگو در چهل تکه‌دوزی استفاده شود.
- ۲- هنگام برش پارچه در چهل تکه‌دوزی ۷/۵ میلی‌متر زاپاس یا اضافه بگذارید.
- ۳- از کاغذ سنباده جهت انتقال الگو روی پارچه استفاده شود.
- ۴- اطو کردن در هنگام اتصال مهمترین کار در چهل تکه‌دوزی می‌باشد.
- ۵- در تعیین رنگ در این دوخت دقت شود.
- ۶- از مداد جهت انتقال الگو بر روی پارچه استفاده شود.

الگو در چهل تکه دوزی

نمونه‌ی دوخت چهل تکه دوزی

طرح‌های چهل تکه‌دوزی

چکیده

- هنر تکه‌دوزی به دوختِ قطعات ریز و درشت پارچه‌های رنگارنگ اطلاق می‌شود.
- در ایران مراکز اصلی این رو دوزی در گذشته رشت، اصفهان، تبریز، کاشان، یزد، کردستان، آذربایجان غربی بوده است. ولی اکنون در اکثر شهرها این نوع دوخت رایج است.
- هماهنگی رنگ‌ها در این هنر نقش بسیار مهمی دارد.
- برای اتصال و دوخت قطعات در تکه‌دوزی از دوخت دندان موشی استفاده می‌کنند.
- روش‌های «ساده»، «مَعْرَق»، «نمدی»، و «مرصعی» از روش‌های مختلف تکه‌دوزی است.
- چهل تکه‌دوزی یا لَنْدَرِه دوزی یا خاتمی دوزی از دوختن پارچه‌های رنگارنگی که اشکال هندسی دارند شکل می‌گیرد.
- معمولاً هنرمندان با استفاده از نخ‌های ابریشم رنگی دوخت‌های خود را تزئین می‌کنند.
- بهترین پارچه برای چهل تکه‌دوزی پارچه‌هایی است که خاصیت کشسانی ندارند، فرسوده نیستند و به سادگی هم تا می‌شوند.
- پارچه‌های قابل استفاده، در این هنر کتان، الیاف مصنوعی، پنبه‌ای و ابریشمی است.

آزمون پایانی نظری واحد کار دوم

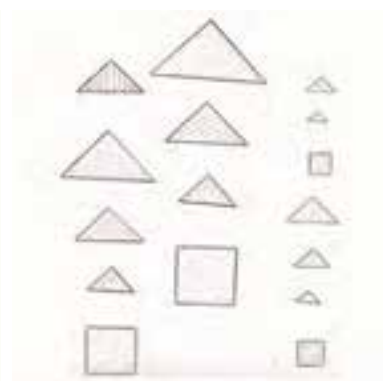
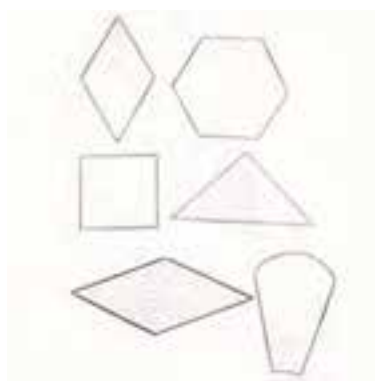
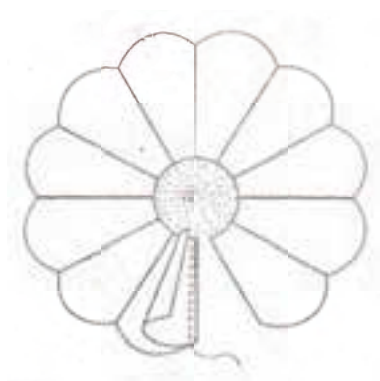
- ۱- مناسب‌ترین دوخت در تکه‌دوزی کدام است:
(الف) ساقه‌دوزی (ب) شلال
(ج) توپ‌دوزی (د) دندان موشی
- ۲- مهم‌ترین وسیله در تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی عبارت‌اند:
(الف) کارگاه (ب) نخ
(ج) پارچه (د) ج و ب
- ۳- در این روش تکه‌دوزی، هنرمند اثر خود را با سنگ، مروارید و منجوق همراه می‌سازد.
(الف) مرصعی (ب) نمدی
(ج) ساده (د) معرق
- ۴- نام‌های دیگر تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی ... است.
- ۵- جاذبه‌ی تکه‌دوزی در آن است.
- ۶- در تکه‌دوزی کار کردن با پارچه‌ی از پارچه‌های دیگر آسان‌تر است.

آزمون پایانی عملی واحد کار دوم

در پایان این بخش طرح‌هایی ارائه شده است که دانش آموزان باید براساس آموخته‌های خود، دو نمونه تکه‌دوزی و چهل تکه‌دوزی را انتخاب کنند و آنها را بدوزند.

تکه‌دوزی کنید:

واحد کار سوم

شناخت وسایل اولیه و اصول اولیه بافت با دو میل و چند میل

فهرست تجهیزات و وسایل مورد نیاز

ردیف	تجهیزات	مشخصات فنی	فعالیت عملی ۱	فعالیت عملی ۲
۱	انواع سوزن	فولادی	×	×
۲	قیچی	سر کج - سر صاف	×	×
۳	نخ	دمسه - ابریشم	×	×
۴	انگشترانه	پلاستیکی - فلزی	×	×
۵	خط کش		×	×
۶	ساعتی متر		×	×
۷	میل		×	×
۸	چهارمیل	دو میل مخصوص بافتنی		
۹	قلاب			
۱۰	نخ قلاب بافی			
۱۱	کاموا	با قطر متوسط	×	×

هدف‌های رفتاری

انتظار می‌رود هنرجو، پس از گذراندن این واحد کار، بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

۱. وسایل و ابزار مورد نیاز در بافتنی را نام ببرد.
۲. روش انتقال نقشه در بافت را توضیح دهد.
۳. نمونه ای از بافت دو میل را بیافد.
۴. یک نمونه قلاب‌بافی را با رعایت اصول آن انجام دهد.

پیش‌آزمون واحد کار هشتم

۱. اولین بافت در «دو میل» بافی عبارت‌اند از
الف) بافت «ژور» (ب) ساده (ج) جودانه (د) کشباف
۲. مناسب‌ترین بافت حاشیه در بافتنی . بافت است.
- الف) کشباف (ب) ژور (ج) ساده (د) همه از زیر
۳. و اصلی‌ترین وسیله در هنر بافتنی است.
۴. بافتنی‌های پشمی بعد از شستن در آب گرم حالت به خود می‌گیرند.

مقدمه

می‌دادند. انتظار می‌رود دختران جوان ما با آموزش این کتاب بتوانند این هنر را زنده نگه دارند و در زندگی از آن استفاده نمایند.

۱-۳ وسایل و ابزار مورد نیاز در بافتنی

برای شروع به کار کاموا بافی با توجه به ضخامت کاموا باید میل مناسب انتخاب کرد. معمولاً میل بافتنی باید سبک، بلند و نوک آن باریک و صیقلی باشد. وسایل مورد نیاز:

۱- نخ بافتنی

هنر بافتنی از قدیم در میان هنرهای سنتی ایران جایگاهی خاص داشته است. زنان ما، بعد از فارغ شدن از کارهای سخت روزانه و با حضور در دامن طبیعت، از این نقاشی زیبا و الهی الهام می‌گرفتند و با دست‌ان نقاشی می‌انداختند. حتی کودکان خود را از این هنر بی‌بهره نمی‌گذارند و با بافت عروسک‌هایی با رنگ و نقش‌های بسیار زیبا برای آنها این هنر را آموزش

دستگیره و ... استفاده می کنند.

الف) مشخصات انواع نخ بافتنی

کاموای پشمی پشم یکی از اعجازهای طبیعت است. این هدیه‌ی الهی را خداوند در اختیار انسان گذاشته تا از آن برای تهیه‌ی پوشاک استفاده کنند. پشم گوسفند، زمانی که از پوست این حیوان جدا شد، همان طور بدون فساد باقی می ماند.

این کامواها در ضخامت‌های مختلف در بازار هست و نسبت به دیگر کامواها مزایای بیشتری دارند، که عبارت‌اند:

۱- کاموای پشمی گرمتر از الیاف مصنوعی (اکریل و پلی استر) است.

۲- راحت بافته می شود و به راحتی شسته می شود.

۳- دوام زیادی دارد. هنگام شست و شو دقت شود که با آب گرم و صابون شسته نشود زیرا در آبگرم حالت نم‌دی به خود می گیرد.

ب) شناسایی کاموای پشمی از دیگر کامواها

کاموای پشمی در آتش می سوزد و تولید بوی پُریا شاخ سوخته می کند و از خود خاکستر بر جا می گذارد که با انگشت کاملاً پودر می شود. این حالت در کاموای دیگر دیده نمی شود.

کاموای موه‌ر: از پشم نوعی بز به نام آنقوره تهیه می شود که بسیار نازک و سبک است.

۲- میل

۳- قیچی

۴- وسایل اندازه گیری

۵- الگو یا طرح

۱-۱-۳- نخ بافتنی

کاموایی که برای بافتنی به کار می رود به دو گروه اصلی تقسیم می شود:

۱- طبیعی ۲- مصنوعی

هر دو نوع برای بافت لباس‌های مختلف در دسترس‌اند. معمولاً بیشتر کامواها براساس تار مشخص می شوند، که شخص مبتدی به این موارد باید توجه داشته باشد.

کلمه‌ی تار (رشته) به معنی شماره‌ی نخ‌هایی است که برای تهیه‌ی کاموا به یکدیگر تابیده شده‌اند. برای بافت لباس کودک‌ان از کاموای ظریف و نرم و راحت و برای بافت ژاکت، پولیور و... از کاموای ضخیم و ضخیم‌تر استفاده می کنند. از کاموای متوسط نیز برای بافت وسایل تزئینی منزل، مانند روتختی،

۳- نخ کاموای مصنوعی

کاموای مصنوعی انواع بسیاری، مانند اورلون، اکریلیک، نایلون و... دارد. این نوع کاموا برای بافتن به تنهایی به کار می‌رود. این کاموا مزایای زیادی دارد. اشخاصی که با پوشیدن لباس‌های پشمی احساس ناراحتی می‌کنند با کاموای مصنوعی معمولاً مشکلی ندارند. البته برخی از افراد هم نسبت به الیاف مصنوعی حساسیت دارند.

این کاموا به خوبی شسته می‌شود و به سبب ساختار مخصوصشان که خیلی بادوام اند به آن‌ها رنگ زده می‌شود و رنگ‌های کاموای مصنوعی معمولاً خیلی مرغوباند. به خصوص رنگ سفید آنها شفاف و محکم است.

کاموای مصنوعی به سرعت خشک می‌شوند و اگر شست و شو با دقت انجام شود لباس‌هایی که از کاموای مصنوعی بافته شده‌اند شکل خود را از دست نمی‌دهند و برای پوشیدن خوب می‌مانند. این کامواها با ضخامت دو، سه، چهار رشته‌ای تهیه می‌شود.

توجه!

هنگام بافت با کاموای موهر، سعی کنید شل بافته شود زیرا بعد از بافتن دیگر شکافته نمی‌شود.

۱- نخ ابریشمی

این نوع کاموا از نخ پبله‌ی کرم ابریشم، که گاهی تا شش هزار متر طول دارد، تهیه می‌شود و خیلی زیبا و درخشان است و چون خیلی گران است آنرا برای جلوه دادن به الیاف نخی با الیاف ابریشم مخلوط می‌کنند و در بافت لباس به کار می‌برند.

۲- نخ‌های پنبه‌ای (نخی)

این نوع کاموا معمولاً بیشتر در دسترس است و برای بافتن لباس‌های تابستانی مفید است.

به طور کلی این کاموا برای بافتن ساده مناسب است و در انواع مختلف باریک، ضخیم، صاف و پُرزدار عرضه می‌شود.

۳-۱-۲ میل بافتنی

برای بافتن لباس میل بافتنی مناسب نقش بزرگی را به عهده دارد. در قدیم، که این صنعت هنوز پیشرفتی نداشت، میل بافتنی را با تراشیدن عاج فیل یا استخوان و به تدریج از برنز تهیه می کردند. بعدها از آهن و چوب و کائوچو ساخته شد. امروزه از فلزهای سبک، تفلون، پلاستیک به صورت قلاب، میل گرد، دومیل، چهارمیل و اشکال مختلف تهیه می شود.

میل بافتنی باید سبک، بلند و نوک آن باریک و صیقلی باشد. انواع میلهای بافتنی از شماره ۱ تا ۱۲ وجود دارد. (شکل ۳-۱)

شکل ۳-۱

برای شروع بافتن باید میل مناسب را با توجه به ضخامت کاموا انتخاب کرد. معمولاً برای کاموای نازک از میل شماره ۱ تا ۳، برای کاموهای متوسط از میل شماره ۳/۵ تا ۵ برای کاموهای ضخیم از میل شماره ۶ به بالا با توجه به مدل بافت استفاده می کنند.

۳-۲ اصول اولیه ی بافت با دو میل

۳-۲-۱ روش عملی سر انداختن

شروع کار با سر انداختن دانه است که در خصوص بافتنی با دو میل یا چهار میل یا قلاب انجام می گیرد. قبل از انجام این کار باید ضخامت کاموا و میل را در نظر گرفت و بعد بافتن را شروع کرد.

سر انداختن به دو روش انجام می گیرد:

روش اول: دو میل و کاموای مناسب را آماده سازید و براساس تصاویر زیر، انداختن دانه بر روی میل را شروع کنید.

روش دوم: ابتدا یک دانه روی میل بیندازید. با میل دیگر دانه را از شکم دانه ی اول بیرون بکشید و آن را روی میل سمت چپ منتقل کنید و به همین ترتیب دانه های دیگر را ببافید. (شکل ۳-۲)

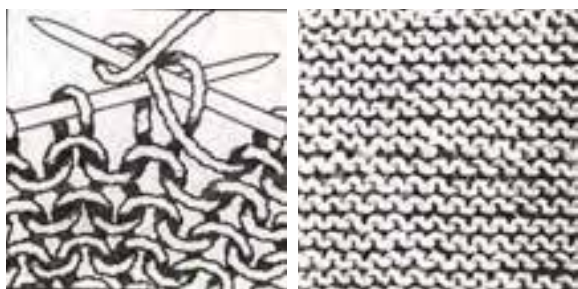
هنر در خانه جلد (۲)

هنر گلدوزی و بافتنی در خانه

۲-۲-۳ بافت از رو

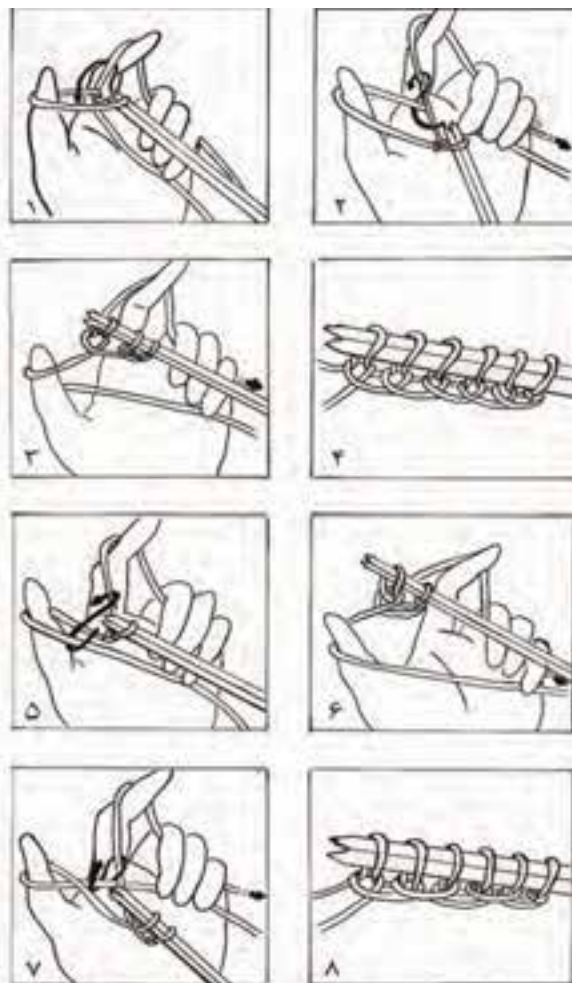
نخ کاموا را به طرف خودتان بگیرید و میل سمت راست را در دانه‌ی میل چپ، جلوی این میل فرو کنید. نخ را از راست به چپ پشت مدل راست بگیرید. سپس، حلقه را از میل راست بکشید و حلقه‌ی باقیمانده را از روی میل چپ بیرون بیاورید. (شکل ۳-۳)

شکل ۳-۳

۲-۲-۳ بافت از زیر

دانه‌ی اول را به میل سمت راست منتقل کنید (معمولاً در شروع بافت دانه‌ی اول بافته نمی‌شود). نخ کاموا را پشت میل بافتنی بگیرید. سپس، میل سمت راست را در دانه‌ی بعدی به طرف زیر فرو کنید. نخ را از چپ به راست (از زیر و رو) روی میل سمت راست بگیرید. نخ کاموا را با میل سمت راست از توی دانه بکشید و حلقه‌ی باقیمانده را از میل چپ بیرون آورید. (شکل ۳-۴)

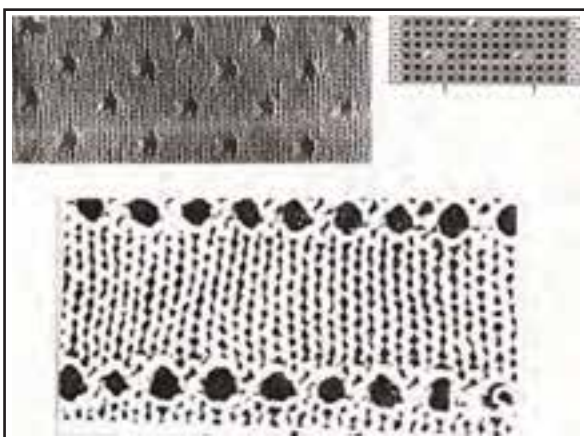
شکل ۳-۲

لبه‌های بافتنی را، که باید از دوام بیش تری برخوردار باشد، با کاموای دو لا سر می‌اندازند، مانند لبه‌ی جوراب، دستکش، مچ آستین، لبه‌ی لباس بچه‌ها که بر اثر سایش زیاد زودتر پوسیده می‌شود. برای به دست آوردن تعداد دانه‌ها و اندازه‌ی بافت ۱۰ یا ۲۰ دانه با میل و کاموای دلخواه ببافید. سپس، این مقدار را اندازه بگیرید و در بافت خود محاسبه کنید.

۳-۲-۵ تور بافت

رج اول دو تا یکی یک ژته و رج دوم همه از رو و در رج های بعدی مدل تکرار می شود (شکل ۳-۶) ژته در هر بافت حالت توری به مدل می دهد (به نخ می دهد دور میل گرفته می شود ژته گویند).

شکل ۳-۶

فعالیت عملی ۱

با استفاده از بافت ساده (یک ردیف رو، یک ردیف زیر) با کاموهای رنگی یک کیف کوچک با رنگ های شاد ببافید و در صورت تمایل روی آن را با گلدوزی تزیین کنید.

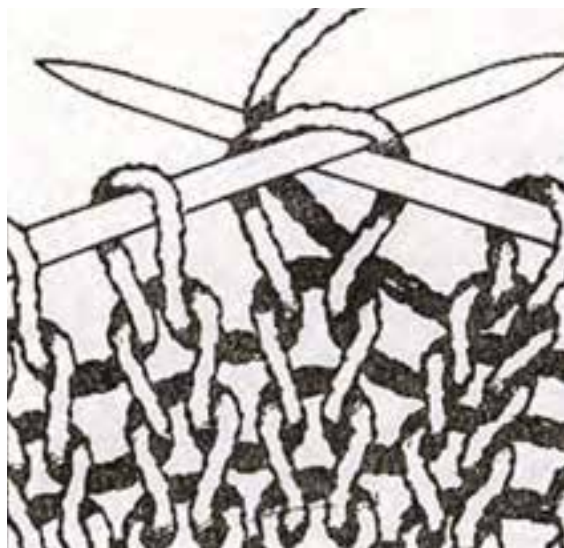
۳-۲-۶ نشانه های مورد استفاده در اغلب کتاب های

بافتنی

+ یک دانه ی حاشیه (دانه ای که بافته نمی شود)

■ یک دانه ی راست (زیر)

▬ یک دانه ی چپ (رو)

شکل ۳-۴

۳-۲-۴ بافت ساده

در این بافت یک رج از رو و یک رج از زیر تا پایان بافت ادامه می دهیم. این بافت در بیشتر مدل ها قابل استفاده است، مانند انواع لباس و روتختی. در وسایل تزیینی منزل نیز کاربرد فراوان دارد. (شکل ۳-۵)

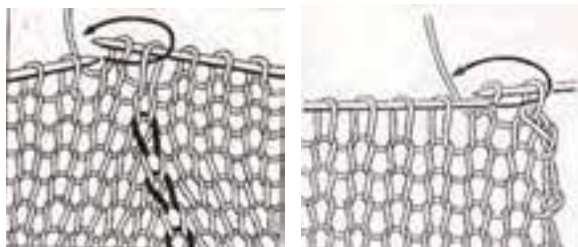
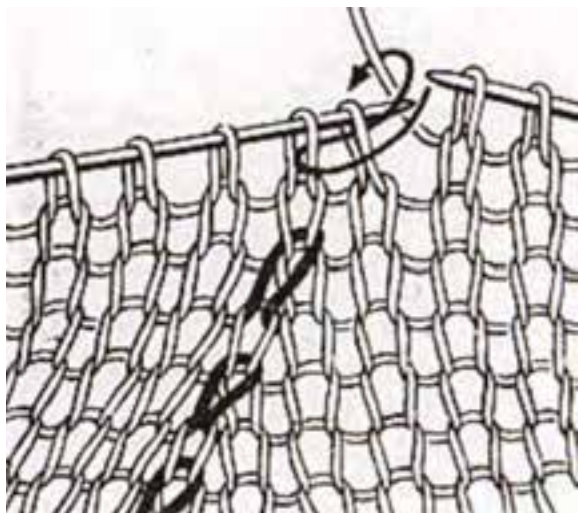
شکل ۳-۵

هنر در خانه جلد (۲)

هنر گلدوزی و بافتنی در خانه

دانه در داخل رج. نکته‌ی مهم در این بافت این است که باید توجه شود که اگر مدل از رو بافته می‌شود کم کردن هم باید از رو باشد و اگر از زیر می‌بافید کم کردن باید از زیر صورت گیرد. (شکل ۷-۳)

شکل ۷-۳

۹-۲-۳ اضافه کردن دانه

برای اضافه کردن لبه‌ی بافت باید دانه‌ای بدان اضافه کرد. با همان روش سرانداختن و برای اضافه کردن در داخل یک بافتنی یک دانه از رو به صورت معمولی ببافید ولی نگذارید حلقه‌ی باقیمانده از میل چپ بیرون بیاید. این حلقه (دانه) را باز هم یک دفعه‌ی دیگر ببافید ولی این بار به صورت برگردان از رو. (شکل ۸-۳)

▲ دو دانه را باهم از زیر یکی کنید

▽ دو دانه را از رو باهم یکی کنید

▲ سه دانه را از زیر باهم یکی کنید

▽ سه دانه را باهم از رو یکی کنید

○ یک دانه ژته

● یک دانه و یک ژته را باهم از زیر ببافید

۷-۲-۳ بافت کشیاف

این بافت بیشتر برای حاشیه و سر آستین‌ها به کار می‌رود که با چند روش می‌توان آن را بافت. یک دانه از زیر و یک دانه از رو یا دو دانه از زیر یا دو دانه از رو تا پایان کار به همین ترتیب بافته می‌شود، که می‌توان با کم و زیاد کردن دانه‌ها مدل را تغییر داد.

۸-۲-۳ کم کردن دانه

کم کردن دانه در بافت به دو روش صورت می‌گیرد. کم کردن دانه در دو طرف بافت و حاشیه و کم کردن